

Egyetemi görbetükör

Mán-Várhegyi Réka: Mágneshegy

A *Mágneshegy*, Mán-Várhegyi Réka első regénye logikus továbbgondolása a szerző debütkötetének. A 2013-ban megjelent novelláskötet címadó szövege, a *Boldogtalanság az Auróra-telepen*, valamint a *Két puha pofon* című novella is az egyetemi katedrák világában játszódik. A tematikai kapcsolódás mellett további egyezések is felfedezhetők, szereplők (Bogdán Tamás, Horvát Regina, Keresztesi Enikő a *Boldogtalanság az Auróra-telepen* szereplői[1]), illetve jelenetek rokonítják egymással a szövegeket.

A regény keretét konferenciajelenetek adják, először a szociológusok egy hazai tanácskozásával ismerkedhet meg az olvasó, a végpontot azonban egy nemzetközi rendezvény jelenti. Közöttük pedig kacskaringósan járhatjuk körbe elsősorban az egyetemi értelmiségi köröket. Ennek érdekében a fejezetek fókuszja állandóan változik, ezzel sok karaktert tud bemutatni a szöveg; jó érzékkel nincs két olyan szereplő, aki a szociológusok egyetemi világában ugyanazon a helyen állna, így bukkan fel elsőéves egyetemista, doktorandusz, adjunktus és befutott egyetemi oktató a *Mágneshegy* lapjain.

Az elbeszélésmód sem egynemű: egyes szám első személyű narrációval kezdődik a regény, mégpedig Réka, a szociológus hallgató rögzíti benyomásait egy konferenciáról. A többi szereplő esetében viszont a harmadik személyű elbeszélés érvényesül következetesen, a belső fokalizáció pedig alkalmas eszköz arra, hogy jobban megismerhessük az igencsak eltérő háttérrel rendelkező karaktereket. A kapocs tulajdonképpen csupán annyi közöttük, hogy valamilyen úton-módon mindannyian kapcsolatba kerülnek egy bizonyos szociológussal, Börönd Enikővel. Nemcsak az érvényes nézőpontok változnak fejezetről fejezetre, hanem az idősíkok is: 1999 és 2002 közötti epizódokból rajzolódik ki egy lehetséges kép, amely a számos kapcsolat ellenére széttartó marad.[2]

A *Mágneshegyben* mozgatott szereplők jól felismerhető kategóriákba sorolhatók. „Ezek testületileg ilyenek. A nagymama még a szocializmusban gazdagodott meg abból, hogy kislányoknak regényt írt, az apa filozófiát tanít Berlinben, és állítólag van egy zongoraművész Börönd is, meg egy nemzetközileg elismert reformgyógytornász. Enikő természetesen maga is kitűnő tanuló volt, a gimnáziumban tanulmányi versenyeket nyert, huszonhét évesen doktorált, kettőt pislogott és már adjunktus lett. Kit érdekel, hogy ebbe egy idősödő professzornak is belelógott a keze, aki az

adjunktusi kinevezést szerelmi ajándéknak szánta. Igaz, nem sokra ment vele.” Enikő a polgári háttérű, felső középosztályhoz tartozó, harmincas, független, elismert kutató; Réka a békásmegyeri telepről kiszabaduló, befolyásolható hallgató; Bogdán a negyvenes elvált férfi, aki szegény családból származik, de elsőgenerációs értelmiségiként elismert, úttörőként számon tartott szociológus, aki válogathat az alkalmi barátnők közül az egyetemen (kollégák és egyetemista lányok közül egyaránt); Regina a vidéki egyetemen tanító örök adjunktus, aki rengeteg viszonyt folytat. A különböző szereplők történetei a közös tudományterületnek köszönhetően érnek össze, egy eseményt gyakran olvashatunk több változatban, bizonyos mozzanatok nem egyszer pletykaként is visszamondásra kerülnek.

A mozaikdarabként is szolgáló fejezetek előnye, hogy egy láthatóan jól ismert és jól körülhatárolt közegen belül mutat rá a hatalmi viszonyokra, [3] ezen belül is a látványossá tehető férfi-női kapcsolat változataira. A *Mágneshegy* alapján ezt egyértelműen egy olyan problémakörnek tarthatjuk, amely a karakterek egyikénél sem reflektált; ebből a szempontból különösen izgalmas a szociológus közeg választása.

A szereplők számtalan esetben hangsúlyozzák, hogy mennyire sarkalatos kérdésnek tartják az elbeszélés módjának megválasztását kutatásaik során. Ennek fényében válnak ironikussá reakcióik, hiszen magánéletükben, félhivatalos beszélgetéseikben közel sem érvényesítik ezt a körülményt. Bogdán például minden nő magatartását úgy értelmezi, hogy el akarja őt csábítani, többek között a volt feleségéét is, aki szerinte ugrásra készen várja, mikor szerezheti vissza férji minőségében: „Kati mindig úgy intézte a dolgokat, hogy találkozzanak. Mindent személyesen akar elmondani, és az együtt töltött időt csak nyújtja, mint a rétestésztát, mintha abban reménykedne, hogy a volt férje közben ráébred, mégsem tud nélküle élni.” Az Enikő által befutott karriert olvashatjuk a doktori képzés felé haladó diáklány, Réka oldaláról, de természetesen az idősebb kolléga (és egyben Börönd Enikő egykori partnere), Bogdán Tamás olvasata sem maradhat el („Levente nem kételkedett Bogdán egyetlen szavában sem, így rövid úton Börönd Enikő lett számára a mindenkin áttörtető nők mintapéldánya.”) Ezek egyike sem mentes némi iróniától, ami egyszerre irányul Enikő (és a többi karakter) énszemléletére, valamint az aktuális karakter nézőpontjára is.

Ez a megoldás távolságtartásra készíti az olvasót a szereplőkkel szemben, allűrjeik, tévképzeteik megmosolyogtatóak: „Börönd Enikő fejében végre összeállt, hogy mi vár rá: a magyar néplélekről ír egy monumentális könyvet. Ez elsőre komikusan hangozhat. A címét most találta ki a taxiban, így hangzik: A magyarok nyomorúsága. Kitalálta, és úgy érezte, elájul az izgalomtól.” A kötet ezeket az ellentmondásokat távolságtartó, objektív prózával mutatja be, esetleges ítéleteket kizárólag csak pletykanarratívába rejtve közöl a szöveg, mindez hozzájárul ahhoz, hogy a már említett felismerhető szerepek lelepleződjenek a *Mágneshegy*ben.

A 'megírtság' kérdése az első fejezettől jelentésszerű: „Az itt következő történet szereplőit egy vidéki konferencián ismertem meg.” Réka első mondata kívülállóságot sejtet. Az ő nézőpontja az olvasóéval párhuzamosnak is tűnhet, hiszen ő is most ismerkedik a kutatói közeggel, nem ismeri a szereplőket, és neki is van egy kalauza, a reménykedő hódoló Levente személyében. A Réka által narrált fejezetek közé ékelődnek az először csak Börönd Enikőt és Bogdán Tamást tárgyaló részek. Az egyetemista lány első konferenciaélményét, a megbabonázó szemináriumot, amely során tanára szinte katalizátorként jelenik meg („Börönd Enikő felforgatta az életemet.”), a kapcsolatát Bogdán Tamással („Tudom, hogy nem lenne ennyire vonzó számomra, ha nem lenne egyetemi oktató.”) az a fejezet követi, amelyben többet megtudunk békásmegyeri háttéréről is („Míg én nem örülök neki, hogy odavalósi vagyok...”).

Amíg Réka narrátorként szerepel a regényben, addig a regényírás témája sem marad el: „Írok egy regényt” – jelenti ki Börönd Enikőnek, a mozaikos szerkezet pedig mintha az írás folyamatában mutatná be a bontakozó történet egyes részeit; mintha egy saját szociológiai kutatást dokumentálna az egyetemen töltött évei alatt.[4] Réka önnarrációja a regény második felében lassan eltűnik, ami összhangban lehet azzal, hogy dolgozni kezd, így a karakternek megszűnik a kapcsolata az egyetemi világgal.

A *Mágneshegy*ben eltérő nyelvet csak azoknál a karaktereknél tapasztalunk, akik nem az egyetemi-kutatói közegben töltik mindennapjaikat. Enikő családja és a Ferihez kapcsolódó békásmegyeri fejezetek ezért kitűnnek a többi közül, ellenpontot képeznek a szociológus szereplőkkel szemben. Figyelemre méltó a két testvér, Márti és Zsóka viszonya, valamint Zsóka küzdelme az alkotói tevékenységgel, amely több évtizednyi „kihordás” után eredményezett egy kisregényt (sokatmondó a *Bozótbébi* cím).

Békásmegyer mindenkinek mást jelent a szövegben. A legtöbben Bogdán Tamástól értesülnek erről a helyről, mint olyan kutatási terepről, amelynek az elzártsága jelenti a fő erényét. Réka számára ez a bezártság tette börtönné egykori lakóhelyét. Feri számára otthona egy különleges, megmentésre váró közösség. Utóbbi fejezete azért is jelentős, mert a regénycím és a borítón látható nyúl is itt jelenik meg a szövegben. Feri megváltozott valóságérzékelése, a nyúl szerepe a *Donnie Darko* című filmet idézheti fel az olvasóban („Békásmegyer veszélyben van, mondta a nyúl. Veszélyben van, hallotta Feri a saját hangját.”). Ami illeszkedik ahhoz az alternatív világmagyarázathoz, amely a békásmegyeri skinhead közösségben alapvetés.

A *Mágneshegy*ben számos találó jelenet van, amely tökéletesen ragad ki pillanatokat az egyetemről és a kutatói közegből, viszont egy-két karakter nem lép túl a sztereotipikus ábrázoláson (Horvát Regina, a vidéki egyetem adjunktusa), és összességében a *Mágneshegy* egyetlenlennek hat. A regény erényei közé tartozik a nézőpontváltásokra építő elbeszéléstechnika, viszont

a mozaikos szerkesztés nehezéssé teszi több ponton a szöveget, főleg a mű második felében. Noha a hatalmi pozíciókkal történő visszaélés plasztikusan jelenik meg – leginkább Bogdán Tamás történetében –, mégis izgalmasabbnak tartom az elhallgatott, nem elbeszélte kiszolgáltatottságot a *Máneshegyben*.

Mán-Várhegyi Réka: Máneshegy. Magvető Kiadó, 2018.

[1] Áttekinti kritikájában B. Kiss Mátyás. Egy nyúl látószöge. http://www.szifonline.hu/?cikk_ID=1024

[2] Vö. Visy Beatrix kritikájával: A nyúlön túl. <http://www.muut.hu/archivum/29938>

[3] Részletesen lásd Pogrányi Péter: Fanyar szociorealizmus. <https://www.revizoronline.com/hu/cikk/7460/man-varhegyi-reka-magneshegy/>

[4] Vö.: B. Kiss Mátyás, i. m.

Megjelent a Bárka 2019/2-es számában.